

KANDIDÁTUSI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

A MAGYARORSZÁGON HIVATALOS GYÓGYSZERNORMATIVUMOK FEJLŐDÉSE

1729-TŐL NAPJAINKIG

Dr. pharm. et phil.

Rádóczy Gyula

gyógyszerész

Budapest

1985

A KITÜZÖTT FELADATOK ÉS A TUDOMÁNYOS ELŐZMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A gyógyszerkönyvek a gyógyszerek elkészítésének egy-
ségezését szolgálják. Ezek eleinte csak a gyógyszerek le-
írását, származását, összetételét és elkészítésük módját
adták meg, később azonban egyre inkább az egyes gyógyszer-
ek azonossági, szennyezési és hatóanyagtartalmi vizsgálá-
tát, valamint az eltartásukra vonatkozó utasításokat, ame-
lyek alapján az egyes gyógyszerek mindig azonos összeté-
tellel és minőségben reprodukálhatók. A törvény erejével
történt kötelező érvényre emelésük, az egészségügynek ezen
a területén az állam beavatkozását jelentette annak érde-
kében, hogy az állampolgároknak biztosítékot nyújtsanak a
megfelelő minőségű és hatóértékű gyógyszerellátásra. Így
minden ország gyógyszerészeti kultúrájának hű tükre annak
gyógyszerkönyve.

A XIX. század közepe óta Magyarországon a gyógyszer-
könyv mellett hivatalos szabványvénygyűjtemény is van ér-
vényben, amit eleinte csak a szegénysorsú betegek gyógyszer-
ellátásában alkalmaztak, később a különböző biztosító inté-
zetek és betegpénztárak is elfogadták magukra nézve kötele-
ző érvényűnek és ma már használatuk általános a recepturá-
ban.

Mivel mind a hivatalos gyógyszerkönyvek (dispensato-
rium, pharmacopoea), mind pedig a kötelező érvényű szab-

ványvénygyűjtemények (Norma Pauperum, Formulae Normales), a gyógyszerek szabványkönyvei: közös néven gyógyszernormatívumoknak nevezhetjük azokat.

Célkitűzésem, hogy az értekezésemben

- tisztázzam ezek típusait és fogalmát,
- kimutassam egymásrahatásaikat,
- megállapítsam, hogy Magyarországon mi volt az első

hivatalos gyógyszernormatívum,

- feltárjam, hogy melyek voltak Magyarországon a hivatalos gyógyszernormatívumok,

- tisztázzam ezek különböző kiadásait és utánnnyomását, érvényességi idejüket és megjelenésük szükségességét, valamint röviden a megjelenésük előzményeit.

Tehát vizsgáljam összefüggéseiket és fejlődésüket a tudományok haladásának vetületében, az áttekinthető kép megalkotásának érdekében.

Az értekezésem témakörébe sorolható eddig megjelent munkák az általam célul kitűzött tárgykörtől mind merőben eltérnek. Szakirodalmi kutatásaim során az értekezésem témakörével egyező tanulmánnyal nem találkoztam, tudomásom szerint ilyen munka eddig nem jelent meg.

E témakörnek a legteljesebb tárgyalását eddig Ernyey József "Elenchus"-ának bevezető része adja, azonban - mint ismeretes - ez nem a hivatalos gyógyszerkönyveink fejlődését kívánta bemutatni, hanem a kézieladás gyógyszereinek listáját sorolta fel és ennek kapcsán nagyon röviden fog-

lalkozott a gyógyszerkönyvekkel is. Munkájára azonban rányomta bélyegét a szerző határtalan Habsburg gyűlölete, ami az ítéletalkotásait erősen befolyásolta, ezért a megállapításait erős revízió alá kell venni. Értekezésemben ezeket a tévedéseit is korrigáltam.

II.

A KUTATÁS ÉS A FELDOLGOZÁS MÓDSZEREI

Célkitűzéseim eléréséhez elsősorban az eredeti dispensatoriumok (kölni, nürnbergi, augsburgi, bécsi), pharmacopoeák (provinciális, osztrák, magyar) és szabványvénygyűjtemények (Norma Pauperum, Formulae Normales) különböző kiadásainak eredeti előíratait tanulmányoztam, hasonlítottam össze és értékeltem. Az ezekkel kapcsolatos forrásokat (rendeletek, szakközlemények, vitacikkek, taxák) csak abban az esetben használtam fel, ha ezek elengedhetetlenül szükségesek voltak a téma vizsgálatához és értékeléséhez, mivel az értekezésem témájának kifejtéséhez elsősorban a tárgyalt gyógyszernormatívumok eredeti előíratai szükségesek. Az értekezésnek csak kis részét képezik az egyes gyógyszernormatívumok megjelenésének előzményei és az ezekkel kapcsolatos levéltári anyag már nyomtatásban is megjelent, így a levéltári kutatásaim ugyszólván csak a nemlegesség megnyugtató igazolására korlátozódtak.

Mivel az értekezésem témája a Magyarországon hivatalos gyógyszernormatívumok, így természetesen elsősorban a hazai szakirodalmat és vitacikkeket tanulmányoztam át. Tekintettel arra azonban, hogy a XIX. század végéig ugyanazok a gyógyszerkönyvek voltak hivatalosak hazánkban, mint Ausztriában, így a témával kapcsolatos osztrák és német szakirodalmat is áttanulmányoztam.

Az értékeléshez az összehasonlító analitikus, statisztikus

módszereket alkalmaztam, amelyek a célkitűzéseim természetéből adódóan az eredmények eléréséhez a legjelentősebbek, sőt az eredmények igazolása szempontjából ezek a legalapvetőbbek.

A hatalmas gyógyszeranyag -- amelynek áttanulmányozása elengedhetetlenül szükséges volt célkitűzésem eléréséhez - részletes sorravétele lehetetlen lett volna az értekezés keretein belül. Így vizsgálódásaimat kénytelen voltam a tárgyalt gyógyszernormatívumok egyes kiadásainak általános szerkezeti összefüggéseire és szerkesztési alapelveinek, valamint az ezekben szereplő egyes gyógyszerformák, gyógyszercsoportok változásaira és fejlődésére korlátozni. Külön csak olyan adatokat emeltem ki ezek közül, amelyek a szóbanforgó összefüggéseket jól megvilágítják, vagy a változásokat jól reprezentálják.

Helyenként az összefüggéseket és eredményeket a jobb áttekinthetőség kedvéért táblázatba foglaltam, illetve azokat grafikusán ábrázoltam és ezek analitikus, statisztikus értékelésével vontam le végső következtetéseimet.

A logikai összefüggések feltárása és a témával kapcsolatosan elért részkievetkezéseim, részeredményeim rögzítése után megalkottam az áttekinthető képet és megtettem a végső megállapításaimat.

III.

AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

1. Meghatároztam a hivatalos gyógyszer-normatívumok fogalmát és felosztását.

Hivatalos gyógyszer-normatívumnak tekintünk minden olyan gyógyszer-előírat-gyűjteményt, amelyet annak érdekében, hogy biztosítsák a lakosság megfelelő minőségű és hatóértékű gyógyszerekkel való ellátását, rendeletileg hatályos érvényre emeltek egy meghatározott, közigazgatásilag körülhatárolt területen. Ezek eleinte még csak a gyógyszerek leírását, származását, összetételét és az elkészítésük módját adták meg, később azonban már egyre inkább az egyes gyógyszerek azonossági, szennyezési és hatóanyag-tartalmi vizsgálatait írták elő, sőt az eltartásukra vonatkozó utasításokat is, amelyek alapján az egyes gyógyszereket mindig azonos összetétellel és minőségben lehet reprodukálni. Tehát az egységes gyógyszerkészítés érdekében rendeletileg kötelező érvényre emelt gyógyszer-normatívumok eleinte a gyógyszerek elkészítésének, majd később a gyógyszerek vizsgálatának a szabványkönyvei.

Magyarország viszonylatában ezeknek két csoportját különböztetjük meg: a hivatalos gyógyszerkönyveket (dispensatoriumok, pharmacopoeák) és az ezek mellett kötelező érvényre emelt szabványgyűjteményeket (Norma Pauperum, Formulae Normales).

A dispensatoriumok még a koruk teljes számú (vagy annak vélt) gyógyszerkészítményeit tartalmazták és ennek megfelelően az ókor és a középkor nagytekintélyű gyógyszereit átmentették az újkorba. A pharmacopoeákban viszont csak a gyógyszertárakban kötelezően készletben tartandó gyógyszerek szerepeltek, egészen a XX. század közepéig. A Norma Pauperum a nevének megfelelően, eleinte csak a szegénysorsú betegek gyógyszerekkel való ellátásában alkalmazható gyógyszer-előíratokat tartalmazta. Később azonban az egyre szaporodó betegsegélyző intézetek és betegpénztárak is magukra nézve kötelező érvényűnek fogadták el. Ma már használatuk általános a recepturában és a Formulae Normales mindinkább átveszi a gyógyszerkönyvektől a gyógyszerkészítmények és a receptura szabványkönyvének a szerepét, mivel a nagyüzemi technológiai előíratokat már gyógyszerkönyvi cikkelyek formájában rögzíteni nem lehet, csupán az előállítás szabályozó és a késztermékkel szembeni követelmények előírásait.

2. Megállapítottam, hogy a XVI. században megjelent 3 német dispensatorium (nürnbergi, augsburgi, kölni) döntő befolyást gyakorolt a Dispensatorium Viennense-re, sőt az ezekben szereplő gyógyszerek, bár állandóan csökkenő számban, de mind a mai napig szerepelnek a Magyarországon hivatalos gyógyszer-normatívumok cikkelyei között.

A XVI. században megjelent 3 német gyógyszerkönyv dispensatorium mivoltából következően nagyjából azonos gyógy-

szerkincset tartalmazott. Ezek közül az Augsburgi Dispensatorium 1613. évi kiadását hivatalos rangra emelték 1644-ben a Habsburg Birodalom számára. (Magyarországon ez még "de jure" nem volt hivatalos, csak "de facto" használatos.) Az ebben szereplő gyógyszeranyagnak több mint a felét átvette a Habsburg Birodalom első önálló gyógyszerkönyve, a Dispensatorium Viennense. Az ezt követő Pharmacopoea Austriaco-Provincialis galenikumainak mintegy 30%-át teszi ki az Augsburgi Dispensatoriumból átvett készítmény. A Pharmacopoea Austriaca is még 99 ilyen előíratot tartalmaz és a Magyar Gyógyszerkönyv I. kiadásában még szintén szerepel 50 innen származó készítmény. Sőt a Pharmacopoea Hungarica ma érvényben levő VI. kiadásában is 16 olyan anyag hivatalos, amely már a XVI. századi német dispensatoriumokban is szerepelt. A Norma Pauperum és a Formulae Normales is tartalmaz ilyen előírásokat.

3. Bizonyítottam, hogy Magyarországon az első hivatalos érvényű gyógyszernormatívum a Dispensatorium Viennense 1729. évi I. kiadása volt és ettől kezdve a Pharmacopoea Hungarica I. kiadásának a megjelenéséig az Ausztriában hivatalos gyógyszerkönyvek folyamatosan hivatalos érvényűek voltak Magyarországon is.

A gyógyszerészet történetének bel- és külföldi kutatói között egyaránt elterjedt az a nézet, hogy a XVIII. századi osztrák gyógyszerkönyvek (Dispensatorium Viennense, Pharmacopoea Austriaco-Provincialis) kötelező érvénye meg-

nem terjedt ki Magyarország területére, hanem ebben az időben még nálunk tetszőlegesen használták a patikákban a különböző dispensatoriumokat. A valóság azonban az, hogy mind a Dispensatorium Viennense, mind pedig a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis kötelező érvénye az egész Habsburg Birodalom területére, így az akkor a Birodalomhoz tartozó Magyarország területére is kiterjedt. Kitérnek ezek a Dispensatorium Viennense előszavából, a vonatkozó császári pátensből és a helytartótanácsi rendeletekből, valamint a korabeli taxák instrukcióiból és a kortársak írásaiból. Ez alól csupán Csehország kapott felmentést 1739-ben, a Dispensatorium Pragense megjelentetésének engedélyezésével.

4. Feltártam az egyes gyógyszernormatívumok megjelenésének történelmi előzményeit és tisztáztam ezek kiadásait, additamentumait és utánnomásait.

Kimutattam, hogy a Dispensatorium Viennense-nek 3, egymástól alig eltérő kiadása és ezeknek összesen 6 utánnomása volt, amelyek közül az 1786-ban Leidenben megjelent utánnomás már a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis III. kiadásának megjelenése után látott napvilágot. A Dispensatorium Viennense, a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis megjelenése után is, azzal párhuzamosan, 1780-ig volt érvényben.

A Pharmacopoea Austriaco-Provincialis 4 kiadást ért meg, ezeknek összesen szintén 6 utánnomása és néhány nemzeti nyelvű (német, holland) fordítása jelent meg. Ez utóbbiak a vidéki sebész felcserek és a hadsereg számára készül-

tek, mivel tőlük a latin nyelv ismeretét megkívánni nem lehetett. A Pharmacopoea Austriaco-Provincialis utolsó kiadása, a Pharmacopoea Austriaca első két kiadásával párhuzamosan 1820-ig volt érvényben, ami a napoleoni háborúkkal kapcsolatos kontinentális zárlattal hozható összefüggésbe.

A Pharmacopoea Austriaca-nak már csak az első öt kiadása volt hivatalos Magyarországon és az V. kiadás itt 2 évvel tovább, mint Ausztriában. A IV. kiadásnak volt egy Emendatuma és ennek egy Additamentuma is. Ebben az időben már rendszeresen jelentek meg a gyógyszerkönyvek kommentárjai is.

Az önálló Magyar Gyógyszerkönyvnek eddig 6 kiadása, 3 Additamentuma és ezeknek 2 utánnyomása jelent meg. Az első négy kiadás magyar és latin nyelven, a VI. kiadás pedig a magyaron kívül angol nyelven is megjelent.

A gyógyszerkönyv mellett hivatalos rangra emelt Norma Pauperum 1850-től 6 kiadást ért meg. Az első kiadás még külön felnőtt- és külön gyermekgyógyászati részre oszlott. Érdekessége, hogy az első 3 kiadás szabványvényeknek alkalmazását a szegénysorsúak beteg állatai gyógykezelésében is engedélyezték.

A Formulae Normales nagy harcok árán váltotta fel jogelődjét a Norma Pauperum-ot 1940-ben és eddig 5 kiadást, 1 Additamentumot és 1 utánnyomást ért meg. Az utolsó két kiadása külön orvosi- és külön gyógyszerészi változatban jelent meg.

5. Megállapítottam, hogy a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis-nak III. kiadása nem volt, hanem a tévesen "Editio quarta" megjelöléssel ellátott kiadás volt a tulajdonképpeni III. kiadás és ennek merőben magyar vonatkozásai vannak.

A Pharmacopoea Austriaco-Provincialis I. kiadása 1774-ben jelent meg, az "Editio secunda" megjelöléssel ellátott kiadás 1775-ben és az "Editio quarta" jelzésű 1780-ban. "Editio tertia" megjelölésű kiadást viszont nem ismerünk, ezért mind a magyar, mind az osztrák kutatók feltételezték, hogy vagy az 1778-ban Bécsben vagy az 1779-ben Pozsonyban megjelent kibocsátás volt a III. kiadás. Ellentmond azonban ennek a feltételezésnek, hogy mind a bécsi, mind pedig a pozsonyi kibocsátás betű szerint (még a sajtóhibák tekintetében is!) megegyezik az I. kiadással, de még az előszavuk keltezése is egyaránt 1774. augusztus 1. Erre egyetlen elfogadható magyarázat lehetséges, amit az ismert tények is igazolnak: az 1779. március 20-án megjelent 1335. sz. Helyt. Tan. rendelet figyelmezteti a magyar gyógyszerészeket a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis Magyarországon is kötelező érvényére és szigorúan elrendeli annak használatát visszamenőlegesen az I. kiadás megjelenésétől, 1774-től számítva hatályát. Bécsben úgy gondolták, hogy szükséges ellátni Magyarországot kelendő mennyiségűnek ítélt Provincialis Gyógyszerkönyvvel. Ezért félreértve a rendelet visszamenőleges hatályát, még 1778-ban, a rendelet előkészítési szakában elkészítették Bécsben az

1774. évi I. kiadás utánnomását Magyarország számára.

Ezt a magyar illetékesek nem fogadták el, hanem ha már az 1751 óta áhított önálló magyar gyógyszerkönyv nem jöhetett létre, így az osztrák gyógyszerkönyv használata volt még mindig kötelező, elkészítették Magyarország számára itthon Pozsonyban szintén az 1774. évi I. kiadás utánnomását, mivel ugyanúgy félreértették a rendelet visszamenőleges érvényét mint Bécsben.

Tekintettel arra, hogy az 1778. évi utánnomás Bécsben készült és latin nyelven jelent meg mint a többi kiadás, így a következő kiadás szerkesztésekor ezt is hivatalos kiadásnak tekintették és az új kiadásra tévesen "Editio quarta" megjelölés került. A tévedésre valószínűleg csakhamar rájöhettek és csak később merült ismét feledésbe, mert az 1774. 1794 évi kiadás nem kapott sorszám megjelölést, nehogy az ismét zavart keltsen vagy tovább vigye a tévedést, így a címlapján csupán az szerepel: "Emendata".

6. Kimutattam, hogy a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis 1794. évi IV. kiadása az előzőekhez képest alapvető és ugrásszerű változásokat mutat fel, ami részint a szerkesztőbizottság új tagjának, Franz Jacquin személyének, részint pedig Huszty Zakariás Kritikai Kommentárjában írtak érvényrejutásának tulajdonítható.

Az előző három kiadáshoz képest a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis IV. kiadás szerkesztőbizottságának összetétele megváltozott. Míg az előző kiadások szerkesztőbizottsá-

gaiban csupán 1 gyógyszerész kapott helyet, itt azonban már hármat találhatunk.

Az 1787-ben elhunyt Johann Well helyébe pedig Franz Jacquin lépett, aki a kémiai részben érvényre juttatta Lavoisier antiflogisztikus elméleteit és a hivatalos szakirodalomban itt először bevezette a racionális kémiai nomenklatúrát.

A korábbi kiadásokat 1785-ben Huszty Zakariás szokatlanul merészen bírálta Kritikai Kommentár-jában nemcsak tárgyi és farmakológiai tekintetben, de eszmei téren is. Kritikai Kommentárjának végén egy részletesen kidolgozott gyógyszerkönyv-tervezetet is adott. A Provinciális Gyógyszerkönyv IV. kiadásában ezek az elképzelései és indítványai szintén érvényre jutottak.

Így a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis IV. kiadása már inkább hasonlít a XIX. századi Pharmacopoea Austriaca korszerűbb első négy kiadásához, mint a saját első három kiadásához.

7. Bizonyítottam, hogy az önálló magyar gyógyszerkönyv a XVIII. század közepe óta várt a megvalósításra és bár a kormányzat támogatta volna megjelenésének gondolatát, a Pesti Egyetem Orvoskarán azonban, ahova elbírálásra küldték, minden esetben megfeneklett az ügy és eltűnt a kézirat.

Perliczy János Dániel, Nógrád vármegye főorvosa, az 1751. november 8-án kelt, Mária Teréziának megküldött jólistmert memorandumának II/10. pontjában már felvetette az önálló

Dispensatorium Regium Hungaricum gondolatát, amit Benkő Sámuel, Borsod vármegye főorvosa a hozzátartozó hivatalos gyógyszerárszabással együtt 1783-ra össze is állított. Ezeket felterjesztették uralkodói jóváhagyásra, ahonnan a Pesti Egyetem Orvoskarára küldték le véleményezés végett. Itt azonban megfeneklett az ügy és a Helytartótanács 1785. évi sürgetésére sem került elő többé a kézirat.

Ugyanez volt a helyzet a XIX. század elején is, amikor a Helytartótanács utasította Lenhossék Mihály országos protomedikust, hogy a magyar gyógyszerészek indokolt kérésére gondoskodják az önálló Magyar Dispensatorium és a hozzátartozó taxa megjelentetéséről. Az ennek alapján megírt és véleményezés végett ismét a Pesti Egyetem Orvoskarára küldött kézirat az ezt sürgető helytartótanácsi-, sőt királyi leirat hatására sem került többé elő.

8. Kimutattam, hogy a XIX. század közepétől a mindenkor hivatalos gyógyszerkönyv mellett kötelező érvényre emeltek Magyarországon egy szabványvénygyűjteményt is, a Norma Pauperumot, amelynek jogutódja a ma is kötelező érvényű Formulae Normales, lassan a magisztrális gyógyszerkészítés szabványkönyvévé válik.

A szegénysorsú betegek gyógyszerekkel való ellátását szolgáló vénymintagyűjtemények már a XVII. században, sőt előbb is jelentek meg. Ezeket azonban csak ajánlották mint olcsó, könnyen hozzáférhető gyógyszerek előállításához való vezérfonalat, de kötelező érvényük nem volt. Az első, rende-

letileg is kötelező érvényre emelt szabványvénygyűjtemény a Magyarországon 1850. június 17-én kibocsátott és a 8.973/1850. sz. rendelettel 1850. július 1-i hatállyal kötelező érvényűvé tett Norma Pauperum volt, amelynek jogutódja a ma is érvényben levő Formulae Normales.

9. A korabeli szaksajtó alapján feltártam a gyógyszerészek és a gyáriparosok között, a Formulae Normales megjelenésével kapcsolatban kirobbant éles harcokat, amelynek eredményeként született meg gyorsan a Formulae Normales II. kiadása.

A gyógyszergyárosok a Formulae Normales életbeléptetése előtt, az iparügyi miniszter útján már sérelmezték az új szabványvénygyűjtemény megjelenését és ebben a vényminták számának, a Norma Pauperum utolsó kiadásához képest közel háromszorosára történt emelését. Beadványaik lényege az volt, hogy a megjelenendő Formulae Normales tönkreteszi a virágzásnak indult magyar gyógyszeripart, veszélyezteti az ott dolgozók megélhetését, nem szolgálja a közegészség érdekeit mivel a gyári készítmények minden szempontból jobbak, mint a gyógyszerárban készültek, valamint az új szabványvénygyűjtemény a gyógyszerészeket jogtalan előnyökhöz juttatja. A gyógyszerészek erre tiltakozást nyújtottak be az ellen, hogy az érdek fogalmát belevigyék a szegénysorsú betegek gyógyszerekkel történő ellátásának kérdésébe.

Való igaz azonban, hogy nem kellő mértékben voltak tekintettel a Formulae Normales szerkesztésekor a védett gyógy-

szernevekre és a gyógyszergyárak által forgalomba hozott, védett összetételű gyógyszerespecialitásokra. A harcok végeredménye az lett, hogy nem egészen két évvel az I. kiadás megjelenése után új kiadás megjelenésére került sor, amelylyel kapcsolatos rendelkezések már túlnyomórészt a gyógyszergyárak érdekeit szolgálták.

AZ EREDMÉNYEK HASZNOSÍTÁSA

Az értekezésemben kifejtett eredményeim jelentőségét abban látom, hogy alkalmat ad a még az empirián alapuló, sok esetben a középkorból, sőt az ókorból átmentett gyógyszerkincstől kezdve, a mai racionálisan kifejlesztett, az egzakt természettudományok eredményeit tükröző gyógyszereink és gyógyszernormatívumaink kialakulásának és fejlődésének tanulmányozására. Tehát nemcsak a hivatalos gyógyszernormatívumaink, hanem a Magyarországon officinális materia medica fejlődését és alakulását is vizsgálhatjuk. Ennek értelmében

- a gyógyszerészet történetének kutatói hasznosíthatják - a maguk korában mindig nagyjelentőségű - itt tárgyalt események és azok okozati összefüggéseinek feltárását,
- a tárgyalt témakörben rámutattam néhány, már meggyökeresedett alapvető tévedésre és bizonyítottam az ezekkel szembenálló valós tényeket,
- az értekezésem a gyógyszerkönyvek és a szabványgyűjtemények szerkesztéséhez is ad történeti, fejlődési forrást,

amit már a VII. Magyar Gyógyszerkönyv szerkesztőbizottsága hasznosított is,

- a gyógyszerésztudomány gazdagításán túlmenően az orvostudomány egyes ágazatai - elsősorban a gyógyszerterápia - számára is kútforrásul szolgálhat, sőt tudománytörténeti jelentősége is van,
- a gyógyszerészhallgatók oktatásában és szemléletük kialakításában is hasznosítható,
- alapot szolgáltat a tárgyalt gyógyszernormatívumokkal kapcsolatos további, részletekbe menő feldolgozásokhoz is.

IV.

AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

FOLYÓIRATBAN:

1. A régi magyar gyógyszerészi súlyok kialakulása. (Diárium 1973/2.sz.)
2. Magyarország területén hivatalos régi gyógyszerertaxák árai és pénzegységei. (Diárium 1974/1.sz.)
3. A napoleoni háborúk hatása a gyógyszerkincsünkre. (Diárium 1975/1.sz.)
4. A Formulae Normales elődeiről. (Orvostörténeti Közlemények Supplementum 9-10. 1977.)
5. A XVIII. századi Bécsi Dispensatoriumok. (Gyógyszerészet 1981/10.sz.)
6. Régi gyógyszerészi mértékegységek és kialakulásuk története. (Orvostörténeti Közlemények 87-88.sz. 1979.)
7. A Pharmacopoea Austriaco-Provincialis-ok. (Gyógyszerészet 1982/5.sz.)
8. Norma Pauperum: Amtliche Standardrezeptsammlungen neben des Arzneibuch in Ungarn. (Veröff. der IGGP. Band 51. 1982.)
9. Hat es eine dritte Ausgabe der Pharmacopoea Austriaco-Provincialis gegeben? (Österreichische Apotheker Zeitung 1983/8.sz.)
10. Dispensatorium Viennense. (Savaria 13-14.sz. 1979-1980.)
11. A Pharmacopoea Austriaca Magyarországon hivatalos kiadásai. (Gyógyszerészet 1983/11.sz.)

12. A Magyar Gyógyszerkönyvekről. (Gyógyszerészet 1984/10.sz.)
13. A Magyarországon hivatalos gyógyszer-normatívumok. (Orvostörténeti Közlemények 93-96.sz. 1981.)
14. A XVI. századi német dispensatoriumok hatása a Magyarországon hivatalos gyógyszer-normatívumokra. (Acta Pharmaceutica Hungarica 1985/4.sz.)
15. Die Wirkung der deutschen Arzneibücher des 16. Jahrhunderts auf die Materia Medica in Ungarn. (Pharmazeutische Zeitung 1984/37.sz.)
16. Norma Pauperum. (Gyógyszerészet 1985/12.sz.)
17. A VII. Magyar Gyógyszerkönyv bevezető része.
18. A Formulae Normales-ről. (leadva a Gyógyszerészet számára.)
19. A Formulae Normales Veterinariae. (Leadva a Gyógyszerészet számára.)
20. A Jacquin érmeiről. (leadva Az Érem számára.)

ELŐADÁSOK:

A RÉGI MAGYAR GYÓGYSZERÉSZI SÚLYOK ÉS KIALAKULÁSUK

1. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1974. XII. 6.
 2. MGYT és SOTE közös tudományos rendezvénye 1975. X. 14.
 3. Gyógyszerésztörténeti továbbképzés 1979. III. 30.
 4. Congressus Pharmaceuticus Hungaricus VII. 1979. IX. 25.
- MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN HIVATALOS RÉGI TAXÁK ÁRAI ÉS PÉNZEGYSÉGEI*
5. Gyógyszerésztörténeti Szakosztály 1973. V. 25.
 6. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1974. XII. 6.
 7. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1979. IX. 20.

8. Gyógyszertörténeti Továbbképzés 1982. XI. 15.
A NAPOLEONI HÁBORÚK HATÁSA A GYÓGYSZERKINCSEINKRE
9. Congressus Pharmaceuticus Hungaricus VI. 1974. IX. 25.
10. MOT Tudománytörténeti Szakosztály 1976. V. 22.
A FORMULAE NORMALES ELŐDEIRŐL
11. Gyógyszerésztörténeti Szakosztály 1976. X. 29.
12. Szolnok megyei Orvos-Gyógyszerész Napok 1978. IX. 8.
13. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1979. XI. 29.
14. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1982. XI. 22.
RÉGI GYÓGYSZERÉSZI MÉRTÉKEGYSÉGEK ÉS KIALAKULÁSUK
15. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1982. XI. 15.
DISPENSATORIUM VIENNENSE
16. IV. Gyógyszerésztörténeti Konferencia 1980. X. 27.
17. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1982. XI. 22.
PHARMACOPOEA AUSTRIACO-PROVINCIALIS
18. Gyógyszerésztörténeti Szakosztály 1982. III. 26.
19. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1982. XI. 22.
*NORMA PAUPERUM: AMTLICHE STANDARDREZEPTSAMMLUNGEN NEBEN DEM
ARZNEIBUCH IN UNGARN*
20. Nemzetközi Gyógyszerésztörténeti Kongresszus 1981. IX. 30.
21. DDR Gyógyszerésztörténeti Konferencia, Odera-Frankfurt
1983. VI. 10.
A GYÓGYSZERÉSZI NOMENKLATURA TÖRTÉNETI VÁLTOZÁSAI
22. MOT Szaknyelvtörténeti Bizottság 1982. IV. 29.
A PHARMACOPOEA-AUSTRIACA MAGYARORSZÁGON HIVATALOS KIADÁSAI
23. Gyógyszerésztörténeti Továbbképzés 1982. XI. 22.

- A MAGYARORSZÁGON HIVATALOS GYÓGYSZERNORMATIVUMOK*
24. Gyógyszerésztovábbképzés Pécs 1983. XI. 29.
*DIE WIRKUNG DER DEUTSCHEN ARZNEIBÜCHER DES 16. JAHRHUNDERTS AUF DIE
MATERIA MEDICA IN UNGARN*
25. Medizin und Naturwissenschaften Symposium Halle-Wittenberg
1983. IV. 15.
*A XVI. SZÁZADI NÉMET DISPENSATORIUMOK HATÁSA A MAGYARORSZÁGON HIVA-
TALOS GYÓGYSZERNORMATIVUMOKRA*
26. MOT Tudománytörténeti Szakosztály 1983. VI. 2.
27. Gyógyszerésztörténeti Szakosztály 1983. IX. 30.
28. FIP Kongresszus 1984. IX. 5.
A JACQUIN ÉRMEKRŐL
29. MOT Orvosnumizmatikai Szakosztály 1984. február 2.

KIÁLLÍTÁS:

"A Magyarországon hivatalos gyógyszerek fejlődése" címmel a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumban 1984. június 1-től 1985. február 28-ig.